

Проблеми галузевого перекладу

Становлення України як незалежної демократичної держави сприяє активному розвитку освіти, науки, культури, мистецтва і т.д. Розширення міжнародних зв'язків України з іншими державами, а також глобальні процеси інтеграції, які відбуваються в різних сферах життєдіяльності суспільства, являються причинами росту необхідності в підготовці майбутніх спеціалістів різних напрямів, які б володіли мистецтвом галузевого перекладу. Такі знання були б корисні, наприклад, як для власника фірми при заключенні вигідного контракту за кордоном, так і для простого спеціаліста, якому необхідно прочитати інструкцію по використанню приладів чи матеріалів. Вони потрібні при проведенні ділових переговорів, спрощують процес їх заключення, а також дозволяють спеціалістам різних країн спілкуватись один з одним, обмінюючись досвідом.

Мета статті – дослідити зростаючу роль галузевого перекладу і проаналізувати проблеми та необхідність формування у майбутніх спеціалістів умінь працювати з літературою іноземною мовою.

Різні аспекти галузевого перекладу розглядаються в роботах таких вчених як Л.І. Борисова, В.С. Виноградов, В.Н. Комісаров, Л.К. Латишев, Т.Р. Левицька, Я.И. Рецкер, А.В. Федоров, В.І. Карабан, Е.Ф. Скороходько та інші.

В умовах розвитку інтеграції України в європейську та світову співдружність наукова та технічна література іноземною мовою являється одним з основних засобів поповнення професійних знань майбутніх спеціалістів. Тому об'єктом особливої уваги являється навчання навикам галузевого перекладу та вивчення спеціальної лексики – термінів та їх еквівалентів мовою перекладу.

За визначенням М.В. Умерової, термін – це слово або словосполучення, обмежене своєю дефініцією, яке вживається в функції спеціального наукового знання і намагається бути однозначним як точне вираження поняття і назви речей. Термін характеризується ясністю, однозначністю, апробованістю практикою, самопояснювальністю, економічністю вираження, експресивною нейтральністю, відсутністю конотацій (додаткового змістовного навантаження, викликаного соціокультурними факторами), а також правилом – «одне поняття – один термін» [1: 114].

Володіння термінологією допомагає не тільки перекласти вузькоспеціалізований текст, але і являється необхідною частиною загальної компетенції молодого спеціаліста. Тому програма з англійської мови для немовних вищих навчальних закладів вимагає від студентів знань англійської термінології за спеціальністю та вміння перекладати рідною мовою наукову літературу, насичену термінологічною лексикою.

Галузевий переклад значною мірою опирається на термінологію. Ще в XVIII-IX ст.ст. різні вчені незалежно один від одного прийшли до висновку, що для того щоб закріпити результати пізнання, добути практикою, необхідно встановити для даної науки однозначні поняття. Інтенсивний розвиток науки, промисловості і техніки в XX ст. кардинально змінив відношення до спеціальних понять. Зараз уже ніхто не сумнівається в тому, що основною ознакою успішного розвитку науки чи будь-якої області знань являється наявність єдиної для цієї області мови – термінології.

Галузевий переклад – це переклад з іноземної або іноземною мовою будь-якого спеціалізованого тексту. На відміну від художнього перекладу, технічний переклад повинен бути максимально наближений до оригіналу. Він не допускає жодних неточностей. Кожне слово чи визначення слід перекладати абсолютно точно.

Часто трапляється, що одне і те ж слово має де-кілька значень в рамках однієї галузі. Для прикладу можна взяти англійське слово “shaft”, яке тільки в сфері інженерної механіки має де-кілька значень: «вісь», «вал», «шпіндель».

При перекладі потрібно вибрати єдиний вірний термін, причому такий, щоб уникнути двозначного розуміння тексту.

Вважається, що переклад науково-технічної літератури – це та сфера перекладацької діяльності, в якій професіональне виконання роботи можливе тільки висококваліфікованими спеціалістами, які добре знають предметну область та її специфічну термінологію, в достатній мірі володіють іноземною мовою і вміють грамотно виразити свої думки (не відхиляючись від оригіналу) мовою перекладу.

Технічний текст – це інструмент для обміну технічною та науковою інформацією між різномовними спеціалістами. На сучасному етапі науково-технічного прогресу спеціальна термінологія із одних областей знань проникає в інші. Наприклад, для перекладу технічної літератури та документації по обчислювальній техніці одночасно потрібно використовувати не тільки тлумачні словники, але й галузеві по радіоелектроніці, мікроелектроніці та інші.

Технічний переклад має наступні відмінності від художнього перекладу:

1. технічний переклад потребує глибоких знань не тільки загальної лексики, але і специфічної термінології іноземної мови;
2. технічний переклад повинен точно передавати зміст оригінального тексту, який містить специфічні терміни;

3. в технічному перекладі не повинно бути відхилень в трактовці термінів, оскільки це може змінити зміст тексту і призвести до помилкового розуміння матеріалу;
4. технічний переклад часто потребує додаткової обробки, діаграм, графіків і т.д.;
5. при виконанні технічного перекладу необхідно враховувати вимоги, які ставляться як до текстів українською мовою, так і до текстів мовою оригіналу.

Технічний переклад, хоча і насичений великою кількістю спеціальних термінів, повинен бути легким для розуміння.

Для виявлення змісту варто завжди звертатися до контексту і додаткової літератури мовою оригіналу, а для пошуку українського еквіваленту – до словників і додаткової літератури мовою перекладу.

В граматиці науково-технічної літератури широко використовуються пасивні і неособові конструкції. Часто вживаються складнопідрядні та складносурядні речення. Тому при перекладі науково-технічних текстів необхідно аналізувати різне значення таких характерних граматичних форм, як інфінітивні звороти, дієприкметникові та герундіальні звороти, інфінітив з модальними дієсловами і умовні речення, які вказують на малоймовірну чи нереальну умову.

В науково-технічних текстах відмічається широке вживання таких дієслів-операторів, як *perform, obtain, provide, give, involve, entail, imply, result in, lead to, to be ascribed to, to be attributed to, etc.*, значення і переклад яких повністю залежить від іменника, який несе основне змістовне навантаження в реченні.

Антидієслівна тенденція науково-технічного стилю характеризується широким використанням замість дієслів віддієслівних прикметників з прийменниками, таких як *to be responsive to, to be destructive of, be attendant on, to be conducive to, etc.*

В науково-технічних матеріалах відмічаються численні випадки пропущення артикля, особливо визначеного, там, де в текстах іншого типу його вживання вважається абсолютно необхідним.

В зв'язку з послідовністю і доказовістю наукового викладення часто спостерігається використання таких сполучників і логічних зв'язок, як *since, therefore, it follows that, so, thus, it implies, involves, leads to, results in, etc.*

Вивчення термінологічного словарного запасу майбутніми спеціалістами частіше всього базується на роботі саме з аутентичними професійно-орієнтованими текстами. Текст, будучи носієм певної інформації, показує зразок використання і функціонування термінологічних одиниць. Знання термінологічної лексики зі спеціальності сприяє розвитку вміння сприймати і відтворювати професійно орієнтовані тексти, пов'язані з пошуком та інтерпретацією потрібної інформації. В процесі читання спеціалізованої літератури майбутні спеціалісти навчаються впізнавати та розуміти терміни, пов'язані з професією, яку вони опановують. Тому надзвичайно важливо формувати у них вміння працювати з літературою іноземною мовою [2: 11].

Необхідно відмітити і важливість міждисциплінарних зв'язків: неможливо викладати іноземну мову окремо від профілюючих дисциплін. Тісна синхронізація і взаємозв'язок між курсами іноземної мови і профілюючими дисциплінами дозволяє забезпечити послідовність і успішність оволодіння професійною іншомовною лексикою і розвиток навичок всіх видів мовленнєвої діяльності і, перш за все, навичок читання [3: 185]. Для більш ефективної роботи по вивченню технічної термінології викладачам іноземних мов необхідно консультуватися зі спеціалістами профілюючих кафедр.

Оскільки в країнах-членах Європейської співдружності впроваджується масштабна програма мовного забезпечення повної економічної інтеграції, необхідною вимогою до всіх спеціалістів є знання двох-трьох мов окрім обов'язкової вимоги знання англійської. Ця вимога виконується вже в центрах міжнародного співробітництва, таких як Люксембург, Ліхтенштейн і Швейцарія.

Література

1. Умерова М.В. Формирование и развитие терминологий и терминотерминологических систем / М.В. Умерова. – М.: ГУ-ВШЭ, 2004. – 244 с.
2. Молчанова Ю.А. Методика обучения студентов неязыкового вуза профессиональной терминологии на основе компенсаторной компетенции (английский язык). – Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата пед. наук. – Нижний Новгород, 2009. – 23 с.
3. О некоторых вопросах обучения языку специальностей в неязыковом вузе. Ивашкевич И.Н. // Межкультурная коммуникация и профессионально ориентированное обучение иностранным языкам: материалы II Междунар. науч. конф., посвящ. 87-летию образования Белорус. гос. ун-та (Минск, 30 окт. 2008г.) / редкол.: В.Г. Шадурицкий [и др.]. – Минск: Тесей, 2008. – 228 с.